

Младите, умни и талантливи хора на България – накъде?

Людете ми погинаха от нямане на знания,
защото отхвърлиха Знанието. Понеже вие
отхвърлихте знанието, аз ще ви отхвърля от Мен.

Пророк Осия, гл. 4 т. 6

В съвременен прочит тази притча звучи по следния начин:

Американският президент Бил Клинтън през студенти от Харвардския университет казва: „Американските университети са богати не защото Америка е богата, а Америка е богата, защото в нашите университети учат и работят най-талантливите студенти, професори, научни работници. Те дават възможност на Америка да бъде първа във всички научни открития. Америка е богата благодарение на ума, таланта и знанието на американците“.

Едва ли е необходимо да се убеждаваме в ролята и значението на знанието в развитието на човечеството и в частност – на дадена държава. Днес всички напреднали държави инвестират в младите хора, в

образованието и в технологиите. Европейската комисия по младежка политика определя като обществено на бъдещето това, което инвестира в знание и е обучаващо се общество.

КЪДЕ СМЕ НИЕ?

България има 1300-годишна история. Писмената култура на българите, която отваря пътя на научното познание, датира от X век. Най-бляскавите мигове от нашата история не са свързани с оръжието, копие и меч. Най-бляскавите мигове от нашата история са свързани с мощното оръжие на писмеността и словото, на знанието и духа.

В България не е угаснал стремежът на младите хора с честен труд, знания и интелект да успеят в живота. Всяка година хиляди млади хора атакуват

нашите елитни гимназии и университети, други успешно се представят и записват да учат в Европа и Америка. Безкрайно е желанието на българина да види децата си „изучени“. Готов е и последната риза от гърба си да даде, само и само децата му да са изучени.

България не просто е богата на таланти – тя е извор на чудесни млади хора, показали знания, умения и талант, далеч надхвърлящи рамките на възрастта им и средното ниво на връстниците им от другите страни. Всяка година от различни международни състезания, олимпиади, пленери се завръщат медалисти, които, за съжаление, заедно с медалите носят и предложенията (договорите) да продължат образованието си в чужбина. >>>

>>>

Причините са ясни. България непрекъснато губи млади хора, които не виждат перспектива за своето развитие в собствена страна. След завършването на средното образование около 20 % от учениците на елитните езикови училища замислят да следват в чужбина. Голяма част от тях не се завръщат. Те казват забавно „Сбогом!“ на България. Страната ни е губила понякога влияние и територии, но никога не е губила децата си, духа си, пътя си.

Студентите в българските университети са разделени на две групи: тези, които ще търсят реализация в България (тази група не са силно мотивирани, защото висшето образование не е достатъчно за успешна реализация), и другата група от около 10 % , които ще търсят реализация в чужбина, които не свързват бъдещето си с България. Именно тази втора група студенти са силно мотивирани да знаят повече. Понякога нашите вузове не могат да отговорят на техните интереси. В тази група са умните и талантливите. За жалост в

България липсва механизъм да се открият талантите от национален и международен мащаб, а и да ги откриеш, липсват програми за тях. И докато ние се чудим и мислим как да постъпим с тях, те вече са успели в чужбина, защото чуждите университети бързо разбират кой кой е и какво може.

Проблемите на българското образование очертават нерадостна картина. Относителният дял на финансовите средства за образованието към брутният вътрешен продукт е около 4 %, за научноизследователска дейност пог 1 % – цифри в пъти по-ниски от тези на развитите държави.

Изключително тревожна е моралната криза в университетите и училищата на България. Отношенията преподавател – студент, учител – ученик са нарушени, рядко те са един екип, който работи в едно и също направление.

Факт е, че българската наука застарява. Факт е, че над 65 % от хабилюираните преподаватели са в пенсионна възраст. Често си задавам въпроса защо американците имат носители на нобелови награди

на 40-годишна възраст, защо стават професори на 30–35 години? А при нас се счита за успешна реализация, ако успееш на 60 години да станеш „доцент“ или „професор“. В много звена е налице „изгорената земя“ – между професора и докторанта няма приемственост. Няма кандидати за асистенти по много от дисциплините в медицинските университети – анатомия, патофизиология, физиология, магистър-фармацевти и др.

Съвременните висши училища независимо от автономията, с която разполагат, са обезвластени. Те не могат да решат нищо, нито един проблем. Материалната база е отпреди 20 години, за чието обновление липсват средства, а за техническо осъвременяване и дума не може да става.

КАКВО ТРЯБВА ДА СЕ НАПРАВИ?

Повече от 35 години от трудовия ми път е преминал в университета. Като дългогодишен преподавател виждам слабостите и недостатъците в университета и си позволявам да предложа стъпки за

>>>

>>>

премахването им. Според мен са необходими ясни правила за кариерното израстване на младите и талантливи хора на България като най-ценния потенциал на българската нация. Редно е тези проблеми да станат приоритет в дейностите на това правителство. Необходимо са два типа мерки:

1. Насочени към учениците, студентите, специализантите и докторантите.

2. Насочени към преподавателите, които ще работят с тези изявени ученици, студенти и докторанти.

– За да запазим за България ума и таланта на младите хора, е необходимо още в ранните години на следването да бъдат направени специални програми за тях; в зависимост от интересите им да бъдат разбрани, окуражавани, подкрепяни по начин, който те да почувстват.

– Към всеки талантлив студент да бъдат прикрепени един или двама преподаватели (с финансово възнаграждение), които да

отговарят за неговото развитие и да го подпомагат. Да бъдат в непрекъснат неформален контакт с таланта.

– Още от ранните студентски години да се определи тема, върху която да работи студентът и след завършването да защити като дисертация.

– Отрано да бъдат включени в научни колективи от висококвалифицирани учени, които да спомагат за тяхното развитие.

– На талантливите студенти да се предоставят значително по-високи стипендии.

– Да се стимулира мобилността на тези студенти, за да придобият опит за работа в многонационална научна среда.

– Държавата да гарантира добра реализация на талантливите и умни хора. Само тогава ще имаме 30-годишни с дисертация, готови за фундаментални научни разработки, готови за научна и академична кариера, тогава ще имаме истински професори на 35 години и, дай Боже, нобелови лауреати.

Не бива да забравяме хи-

лядите български студенти, докторанти, учени, пръснати по света, все пак те са българи, имат желанието, волята и възможностите да помогнат на Родината си. Университетите и държавата трябва да поддържат връзка с тях, да се знае къде се намират, докъде са стигнали в своето развитие. Тези хора трябва да се канят да се върнат в България за определена работа или за постоянно, като държавата осигурява условия, подобни на тези, при които работи гаденият учен, и една втора от заплатата, която получава. Това го правят много страни като Сингапур, Индия, Китай и др. Ползата ще е огромна, държавата ще получи високоспециализиран професионален интелект.

Аз съм хирург и знам, че има ли гной, трябва да бъде отстранена, за да не загине целият организъм, да се реже до здраво. Необходимо са радикални мерки, за да спасим бъдещето на страната ни. Необходимо е не само добре обмислена стратегия, но и финансов ресурс за реализирането ѝ.

проф. Г. Паскалев